

Europski sud za ljudska prava

A.D.T. v. Ujedinjeno Kraljevstvo

Predmet br. 35765/97

Presuda Trećeg vijeća Europskog suda od 31. srpnja 2000.

ČLANAK 8. EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA - KRIMINALIZACIJA HOMOSEKSUALNIH ODNOSA

Činjenično stanje

Dom tužitelja, prema seksualnom opredjeljenju homoseksualca, policija je - na osnovi sudskog naloga - pretražila 1. travnja 1996. Tom prilikom zaplijene su fotografije i niz videokaseta, a sam tužitelj je uhićen i odveden u mjesnu policijsku postaju. Tijekom ispitivanja tužitelj je priznao da videokasete sadrže snimke njegovih seksualnih odnosa s različitim muškarcima.

2. travnja 1996. tužitelj je optužen za prijestup teške nepristojnosti (*gross indecency*) između muškaraca, prema čl. 13. Zakona o seksualnim prijestupima iz 1956. Optužba se odnosila isključivo na seksualne odnose, ali ne i na snimanje ili distribuciju videosnimaka. Odnosi u pitanju, kao faktični temelj optužbe, uključivali su pristanak svih sudionika - odraslih osoba, dogodili su se u tužiteljevu domu te nisu sadržavali elemente sado-mazohizma ili nanošenja psihičkih boli.

20. studenog 1996. tužitelj je proglašen krivim i osuđen na zatvorsku kaznu u trajanju od dvije godine uvjetno. Zaplijenjeni materijal je konfisciran i

uništen. Po savjetu branitelja, a zbog nepostojanja izgleda za uspjeh, tužitelj nije uložio žalbu na presudu.

U pravu Ujedinjenog Kraljevstva ne postoji legalna definicija "teške nepristojnosti". Ipak, u izvještaju tzv. Wolfendenova odbora (Odbor za homoseksualne prijestupe i prostituciju) iz 1957. o dotičnom se prijestupu navodi: "Teška nepristojnost" nije definirana zakonom. Čini se, međutim, da uključuje svaki čin koji sadrži seksualnu nepristojnost između dva muškarca. Ako se dva muškarca ponašaju na bestidan način, prijestup postoji i ako nije došlo do fizičkog kontakta." Prema čl. 13. Zakona o seksualnim prijestupima iz 1956. prijestup "teške nepristojnosti" "...čini muškarac koji zajedno s drugim muškarcem čini tešku nepristojnost, u javnosti ili privatno, ili koji sudjeluje u činjenju teške nepristojnosti drugih muškaraca, ili koji podvodi muškarca kako bi ovaj činio tešku nepristojnost s drugim muškarcem."

Potrebno je napomenuti da u pravu Ujedinjenog Kraljevstva ne postoje odredbe slične čl. 13. citiranog zakona koje bi se odnosile na homoseksualni odnos žena niti odredbe koje bi referirale na heteroseksualno ponašanje.

Iz obrazloženja presude

...Vlada tvrdi da nije došlo do upletanja u tužiteljevo pravo na privatnost jer seksualna aktivnost, u ovom slučaju, ne ulazi u opseg "privatnog života" u značenju iz čl. 8. st. 1. Konvencije. Kao prvo, ukazuje na broj prisutnih osoba te, drugo, na činjenicu da su seksualne aktivnosti snimljene na videovrpcu (paragraf 21 presude).

Sud podsjeća da samo postojanje propisa koji zabranjuje muške homoseksualne odnose u privatnosti može trajno i izravno utjecati na privatni život...(par. 23).

...Jedini element koji bi u ovom slučaju mogao dovesti u sumnju radi li se o upletanju u privatni život tužitelja jest videosnimka aktivnosti. Sud nije zaprimio dokaze koji bi upućivali na mogućnost da sadržaj vrpce bude izložen javnosti, namjerno ili slučajno...(par. 25).

Prema tome, Sud smatra da je tužitelj bio žrtva kršenja prava na poštovanje privatnosti i u pogledu postojanja zakonske zabrane dobrovoljnog seksualnog odnosa...kao i u pogledu osude za tešku nepristojnost (par. 26).

Vlada smatra da je miješanje u tužiteljevo pravo na poštovanje privatnog života bilo u skladu sa zakonom i nužno za zaštitu morala ili prava i sloboda drugih. Naglašava da je sloboda (pr)ocjene u ispitivanju postojanja neodložne društvene potrebe (*pressing social need*) ostavljena domaćim organima vlasti te tvrdi da sloboda (pr)ocjene mora biti osobito široka kada je u pitanju zaštita morala... (par. 27).

Tužitelj ističe da nije bio tužen zbog snimanja svojih seksualnih aktivnosti na videovrpcu odnosno zbog distribucije snimki, nego je procesuiran prema zakonskoj odredbi koja zabranjuje same seksualne odnose, pa i kad su izvršeni u privatnosti doma... (par. 28).

Ključno je pitanje ovog slučaja je li postojanje citiranih zakonskih odredbi i njihova primjena u optuživanju i osudi tužitelja bilo "nužno u demokratskom društvu"... (par. 31).

Sud podsjeća da u slučaju *Dudgeon*, u kojem je razmatrao samo postojanje propisa, nije pronašao "neodložnu društvenu potrebu" koja bi opravdala kriminalizaciju dobrovoljnih homoseksualnih odnosa između dvojice odraslih muškaraca starijih od 21 godine te da je opravdanje postojanja takvog propisa bilo manje uvjerljivo naspram

"...štetnih posljedica koje postojanje zakonskih odredbi u pitanju može imati na život osobe koja je, poput tužitelja, homoseksualne orijentacije. Iako dio javnosti koji smatra da je homoseksualnost nemoralna može biti šokiran, uvrijeđen ili uznemiren homoseksualnim odnosima drugih osoba, to samo po sebi ne može opravdati primjenu kaznenih sankcija ako su u čin sporazumno uključene odrasle osobe" (par. 32).

Postoje razlike između tih slučajeva i ove pritužbe. Bitna je razlika u tome što je u ovom slučaju seksualna aktivnost uključivala više od dva muškarca te što je tužitelj bio osuđen zbog teške nepristojnosti upravo zbog prisutnosti više muškaraca (par. 34).

Sud smatra da nije njegova zadaća utvrđivanje usklađenosti zakonodavstva s Konvencijom. Stoga će Sud razmotriti usklađenost zakona s Konvencijom prema okolnostima konkretnog slučaja, to jest želju tužitelja da održava nenasilne seksualne odnose, u privatnosti, s drugim muškarcima (par. 36).

Sud se slaže s Vladom da u određenim slučajevima seksualne aktivnosti mogu biti izvedene na način koji opravdava intervenciju države, bilo što takva

reakcija uopće ne predstavlja zadiranje u pravo na poštovanje privatnog života, bilo što je opravdana, primjerice, zaštitom zdravlja ili morala. Međutim, činjenice ovog slučaja ne upućuje na postojanje takvih okolnosti. Tužitelj je bio uključen u seksualne odnose s ograničenim brojem prijatelja, i to u okolnostima u kojima nije vjerojatno da bi drugi mogli postati svjesni tih aktivnosti. Istina jest da su te aktivnosti snimljene na videovrpcu, ali Sud napominje da je tužitelj bio procesuiran za same aktivnosti, a ne za njihovo snimanje ili za rizik da snimke postanu dostupne javnosti. Aktivnosti su, u osnovi, privatne pa pristup Suda mora prihvatiti ograničenje slobode (procjene koju je primijenio i u drugim slučajevima koji su se odnosili na intimne aspekte privatnog života... (par. 37).

S obzirom na vrlo ograničenu slobodu (pr)ocjene domaćih vlasti u ovom slučaju te na nedostatak bilo kakvog razmatranja javnog zdravlja, ali konačno i na potpuno privatnu narav ponašanja u konkretnom slučaju, Sud zaključuje da argumenti izneseni u prilog održavanja na snazi propisa koji kriminalizira privatne homoseksualne odnose između muškaraca te progon i osudu u konkretnom slučaju nisu dostatni da opravdaju te propise i naknadni kazneni progon (par. 38).

Prema tome, došlo je do kršenja čl. 8. Konvencije (par. 39).

Tužitelj tvrdi da je prekršeno i pravo iz čl. 14. Konvencije, uzeto zajedno s pravom iz čl. 8. Konvencije, na osnovi činjenice da nijedna odredba domaćih propisa ne utvrđuje sporazumne seksualne odnose između žena odnosno heteroseksualnih osoba...(par. 40).

Sud ponovno navodi da u presudi u slučaju *Dudgeon*, gdje je utvrdio kršenje čl. 8. Konvencije, nije smatrao potrebnim ispitati slučaj sa stajališta čl. 14. Konvencije. Isti zaključak vrijedi i u ovom slučaju (par. 41).

Zbog navedenih razloga, Sud je jednoglasno odlučio

1. da jest prekršen čl. 8. Konvencije;
2. da nije potrebno ispitivati slučaj i prema čl. 14. Konvencije;

3. da

- a) tužena država mora isplatiti tužitelju, u roku od tri mjeseca od konačnosti presude, na ime odštete 20.929,05 funti sterlinga... i 13.771,28 funti sterlinga... na ime troškova,
- b) da će se na navedeni iznos plaćati kamate 7,5%, i to od isteka spomenutog tromjesečnog roka pa sve do isplate.

Priredili
Sandra Benčić^{*}
Ivan Šprajc^{**}

Sandra Benčić, apsolvantica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

* Mr. sc. Ivan Šprajc, asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu